

UNIVERSITET TALABALARIGA INGLIZ TILIDA INTEGRATIV TA'LIM ASOSIDA BAYON YOZISHGA O'RGATISH METODIKASI

*Buxoro davlat universiteti Fakultetlararo chet tillar kafedrası katta
o'qituvchisi **Shukurova Nigina Oripovna***

Annotatsiya. Mazkur maqolada universitet talabalariga ingliz tilida bayon yozishni integrativ ta'lim asosida o'rgatish metodikasining nazariy va amaliy jihatlarini yoritiladi. Ingliz tilida yozma nutqni rivojlantirish jarayonida o'qish, tinglab tushunish, gapirish va yozish ko'nikmalarini o'zaro uyg'unlashtirishning ahamiyati asoslab beriladi. Integrativ ta'lim yondashuvi talabalarning til kompetensiyasini kompleks rivojlantirish, matn mazmunini anglash, asosiy va ikkinchi darajali fikrlarni ajratish, ma'lumotlarni mantiqiy izchillikda bayon etish hamda grammatik va leksik vositalardan to'g'ri foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, maqolada bayon yozishga o'rgatishda matn bilan ishlash, asosiy g'oyalarni aniqlash, reja tuzish, tayanch so'zlardan foydalanish, mustaqil yozish va tahrirlash kabi metodik bosqichlarning o'rnini ko'rib chiqiladi. Integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy faolligi va ingliz tilida yozma muloqot qilish kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur metodik yondashuv ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish hamda talabalarning akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: integrativ ta'lim, ingliz tili, bayon yozish, yozma nutq, yozma nutq kompetensiyasi, universitet talabalari, kommunikativ yondashuv, til ko'nikmalari integratsiyasi, matn bilan ishlash, akademik yozuv, interfaol metodlar, mustaqil ta'lim.

KIRISH

Bugungi globallashuv va xalqaro axborot almashinuvi jadal rivojlanayotgan sharoitda chet tillarini, xususan, ingliz tilini samarali o'qitish ta'lim tizimining

muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ingliz tili xalqaro ilm-fan, ta'lim, texnologiya va kasbiy muloqotning asosiy vositalaridan biri sifatida universitet talabalaridan nafaqat tilning grammatik va leksik xususiyatlarini bilishni, balki o'z fikrlarini yozma va og'zaki shaklda aniq, izchil hamda mantiqiy ifodalashni ham talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, talabalarda yozma nutq kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish, xususan, ingliz tilida bayon yozishga o'rgatish zamonaviy chet tilini o'qitish metodikasining dolzarb masalalaridan biridir.

Bayon yozish o'quvchilarning yoki talabalarining muayyan matn mazmunini tushunishi, undagi asosiy fikrlarni ajratishi, muhim ma'lumotlarni saralashi va ularni mantiqiy ketma-ketlikda yozma ravishda qayta ifodalashini nazarda tutadigan murakkab nutqiy faoliyat turidir. Ushbu jarayonda talaba faqat matn mazmunini eslab qolish bilan cheklanmaydi, balki uning mazmuniy tuzilishini anglaydi, til birliklaridan o'rinli foydalanadi, gaplar o'rtasidagi mantiqiy bog'lanishlarni ta'minlaydi hamda matnning yaxlitligini saqlaydi. Shuning uchun bayon yozishga o'rgatish jarayoni leksik, grammatik, kommunikativ va kognitiv ko'nikmalarni birgalikda rivojlantirishni talab qiladi.

An'anaviy ta'lim jarayonida o'qish, tinglab tushunish, gapirish va yozish ko'nikmalari ayrim hollarda bir-biridan alohida o'rgatiladi. Bunday yondashuv muayyan til ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam bersa-da, ularning o'zaro bog'liqligidan to'liq foydalanish imkoniyatini cheklashi mumkin. Vaholanki, real kommunikativ vaziyatlarda til ko'nikmalari o'zaro uzviy aloqada namoyon bo'ladi. Talaba matnni tinglash yoki o'qish orqali ma'lumot oladi, uning mazmunini tahlil qiladi, muhim fikrlarni aniqlaydi va o'zlashtirilgan axborotni yozma shaklda qayta ifodalaydi. Demak, ingliz tilida bayon yozishga o'rgatishda integrativ ta'lim yondashuvidan foydalanish alohida metodik ahamiyatga ega.

Integrativ ta'lim turli bilim, ko'nikma va faoliyat turlarini o'zaro uyg'unlashtirishga asoslangan yondashuv bo'lib, chet tilini o'qitishda til ko'nikmalarining birgalikda rivojlanishini ta'minlaydi. Ushbu yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda matnni o'qish yoki tinglash, mazmunini muhokama

qilish, asosiy g'oyalarni aniqlash, tayanch so'zlarni belgilash, reja tuzish va yakuniy matnni yozish kabi faoliyatlar yagona ta'limiy maqsadga yo'naltiriladi. Natijada talabalarda matnni tushunish, ma'lumotlarni qayta ishlash va yozma nutqda mustaqil ifodalash ko'nikmalari o'zaro bog'liq holda shakllanadi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi universitet talabalarining ingliz tilida yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish, bayon yozish jarayonidagi qiyinchiliklarni kamaytirish hamda ta'lim jarayoniga samarali metodik yondashuvlarni tatbiq etish zarurati bilan belgilanadi. Ayniqsa, talabalar matn mazmunini to'liq anglamaslik, asosiy va ikkinchi darajali ma'lumotlarni farqlashda qiynalish, so'z boyligidan yetarli darajada foydalana olmaslik, grammatik xatolarga yo'l qo'yish va fikrlar o'rtasidagi izchillikni ta'minlay olmaslik kabi muammolarga duch kelishlari mumkin. Integrativ ta'lim ushbu muammolarni bosqichma-bosqich bartaraf etish uchun metodik imkoniyatlar yaratadi.

Maqolaning maqsadi universitet talabalariga ingliz tilida bayon yozishni integrativ ta'lim asosida o'rgatishning metodik xususiyatlarini yoritish, til ko'nikmalarini o'zaro uyg'unlashtirish yo'llarini aniqlash hamda ta'lim jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan samarali mashq va topshiriqlarni tavsiya etishdan iborat.

Maqolaning vazifalari integrativ ta'limning nazariy asoslarini tavsiflash, bayon yozish jarayonida o'qish, tinglab tushunish, gapirish va yozish ko'nikmalarining o'zaro munosabatini ochib berish, bayon yozishga o'rgatish bosqichlarini belgilash hamda talabalarning yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqishni qamrab oladi.

ASOSIY QISM

1. Integrativ ta'limning nazariy-metodik asoslari

Integrativ ta'lim zamonaviy pedagogikaning muhim yondashuvlaridan biri bo'lib, o'quv jarayonida bilim va ko'nikmalarni alohida-alohida emas, balki o'zaro bog'liq tizim sifatida shakllantirishga yo'naltiriladi. Chet tilini o'qitishda mazkur yondashuv tilning turli aspektlari — fonetika, leksika, grammatika, matn tuzilishi va kommunikativ vazifalarni yagona ta'limiy jarayonda birlashtirish imkonini beradi.

Bunda asosiy e'tibor talabanning til haqidagi nazariy bilimlarni egallashigagina emas, balki ularni amaliy nutqiy faoliyatda mustaqil qo'llay olishiga qaratiladi.

Ingliz tilida bayon yozishga o'rgatishda integrativ yondashuvning ahamiyati shundaki, bayon yozish bir vaqtning o'zida bir nechta aqliy va nutqiy jarayonlarni talab qiladi. Talaba dastlab berilgan matnni o'qiydi yoki tinglaydi, uning mazmunini anglaydi, voqealar yoki fikrlar o'rtasidagi bog'lanishlarni aniqlaydi, yangi so'z va iboralarning ma'nosini tushunadi hamda o'zlashtirilgan axborotni yozma shaklda qayta ifodalaydi. Ushbu jarayon davomida retseptiv ko'nikmalar — o'qish va tinglab tushunish — produktiv ko'nikmalar — gapirish va yozish — bilan uzviy aloqada rivojlanadi.

Integrativ ta'limning metodik asosini bir nechta tamoyillar tashkil etadi. Birinchidan, **yaxlitlik tamoyili** til ko'nikmalarini o'zaro bog'liq holda rivojlantirishni nazarda tutadi. Ikkinchidan, **izchillik va ketma-ketlik tamoyili** topshiriqlarni oddiydan murakkabga qarab tashkil etishni talab qiladi. Uchinchidan, **kommunikativlik tamoyili** til birliklaridan mazmunni yetkazish va fikrni ifodalash vositasi sifatida foydalanishga yo'naltiriladi. To'rtinchidan, **faollik va mustaqillik tamoyili** talabanning matnni tahlil qilish, xulosa chiqarish va mustaqil yozish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Beshinchidan, **individual yondashuv tamoyili** talabalarning til bilish darajasi, lug'at boyligi va yozma nutq tajribasini hisobga olishni nazarda tutadi.

Mazkur tamoyillar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning faqat yozma nutqini emas, balki matnni anglash, axborotni tahlil qilish, mantiqiy fikrlash va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Shuningdek, integrativ yondashuv talabalarning o'zlashtirgan bilimlarini yangi matnlar va turli kommunikativ vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini kengaytiradi.

2. Ingliz tilida bayon yozishning o'ziga xos xususiyatlari

Bayon yozish — berilgan matnning asosiy mazmunini saqlagan holda uni yozma shaklda qayta ifodalashga asoslangan nutqiy faoliyat turi. Ingliz tilini o'qitish jarayonida bayon yozish talabalarning matnni tushunish, asosiy fikrni ajratish,

axborotni saralash, grammatik jihatdan to'g'ri gaplar tuzish va mazmuniy izchillikni ta'minlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bayon yozish oddiy ko'chirish yoki matnni yoddan takrorlashdan farq qiladi. Unda talaba matn mazmunini anglab, muhim ma'lumotlarni tanlashi va ularni o'zining til imkoniyatlari doirasida qayta ifodalashi lozim. Shu sababli bayon yozish jarayonida mazmuniy, leksik-grammatik va mantiqiy jihatlar o'zaro uyg'unlashadi.

Mazmuniy jihat matndagi asosiy g'oya, muhim voqealar va dalillarni to'g'ri anglash bilan bog'liq. Leksik-grammatik jihat mos so'zlarni tanlash, zamon shakllaridan to'g'ri foydalanish, gap tuzilishini saqlash va grammatik me'yorlarga rioya qilishni o'z ichiga oladi. Mantiqiy jihat esa gaplar va paragraflarning izchil joylashuvi, bog'lovchi vositalardan foydalanish hamda matnning yaxlitligini ta'minlash orqali namoyon bo'ladi.

Masalan, talabalarga "The Importance of Learning Foreign Languages" mavzusidagi matn taqdim etilishi mumkin. Dastlab ular matnni o'qib, uning asosiy g'oyasini aniqlaydilar. Keyin asosiy fikrlarni ajratib, *communication, education, career opportunities, cultural exchange* kabi tayanch so'zlarni belgilaydilar. Shundan so'ng matnning mazmuniy rejasini tuzib, asosiy ma'lumotlarni ingliz tilida qayta bayon qiladilar. Yakuniy bosqichda yozilgan matn mazmun, grammatik to'g'rilik, so'z tanlash va mantiqiy izchillik nuqtayi nazaridan tekshiriladi.

Ushbu topshiriq talabalarga matn mazmunini tushunish bilan birga, yangi leksik birliklarni kontekstda o'zlashtirish va ularni yozma nutqda qo'llash imkonini beradi. Shu jihatdan bayon yozish integrativ ta'limning amaliy samaradorligini namoyon etuvchi muhim vositalardan biri hisoblanadi.

3. Integrativ ta'lim asosida bayon yozishga o'rgatish bosqichlari

Universitet talabalariga ingliz tilida bayon yozishni o'rgatish maqsadli rejalashtirilgan, izchil va bosqichma-bosqich tashkil etilgan jarayonni talab qiladi. Metodik jihatdan ushbu jarayonni quyidagi bosqichlarga ajratish maqsadga muvofiq.

Birinchi bosqich — matn bilan dastlabki tanishuv. Ushbu bosqichda o'qituvchi talabalarning mavzu bo'yicha mavjud bilimlarini faollashtiradi va matn

mazmuniga qiziqish uygʻotadi. Buning uchun mavzuga oid savollar, rasmlar, kalit soʻzlar yoki qisqa muhokamalardan foydalanish mumkin. Masalan, “Environmental Protection” mavzusi boʻyicha talabalarga “What environmental problems can you identify in your region?” va “How can students help protect the environment?” kabi savollar beriladi. Bu usul talabalarning mavzu boʻyicha lugʻat boyligini faollashtirishga va yangi matnni tushunishga tayyorlanishiga yordam beradi.

Ikkinchi bosqich — matnni oʻqish yoki tinglash. Talabalar berilgan matnni mustaqil oʻqiydilar yoki oʻqituvchi tomonidan ifodali oʻqilgan matnni tinglaydilar. Zaruratga koʻra, matn audioyozuv shaklida ham taqdim etilishi mumkin. Ushbu bosqichda asosiy maqsad har bir soʻzni yodlab olish emas, balki matnning umumiy mazmunini anglash va asosiy fikrlarni aniqlashdir. Oʻqituvchi matn boʻyicha umumiy va mazmunni aniqlashtiruvchi savollar berib, talabalarning tushunish darajasini tekshiradi.

Uchinchi bosqich — matn mazmunini tahlil qilish. Bu bosqichda talabalar asosiy va ikkinchi darajali fikrlarni ajratadilar, voqealar ketma-ketligini aniqlaydilar, yangi soʻz va iboralarni kontekst asosida tushunadilar. Matnning mazmuniy xaritasi yoki jadvalidan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, matn uchta asosiy qismga ajratilishi mumkin: kirish, asosiy voqea yoki fikrlar, xulosa. Bunday faoliyat talabalarni matnning ichki tuzilishini anglashga va yozma bayonning rejasini shakllantirishga tayyorlaydi.

Toʻrtinchi bosqich — tayanch soʻzlar va reja tuzish. Talabalar matndagi muhim maʼlumotlarni ifodalovchi kalit soʻzlar, iboralar va qisqa jummalarni yozib oladilar. Keyin mazmuniy reja tuzadilar. Reja matnning asosiy fikrlarini mantiqiy ketma-ketlikda joylashtirishga yordam beradi. Oʻqituvchi dastlab namunaviy reja taklif qilishi, keyingi mashgʻulotlarda esa talabalardan rejani mustaqil tuzishni talab qilishi mumkin.

Beshinchi bosqich — ogʻzaki qayta bayon qilish. Talabalar reja va tayanch soʻzlardan foydalanib, matn mazmunini juftlikda yoki kichik guruhlarda ogʻzaki qayta ifodalaydilar. Bu faoliyat integrativ taʼlimda muhim oʻrin tutadi, chunki u

yozma faoliyatdan oldin fikrlarni tartibga solish, kerakli soʻzlarni esga tushirish va mazmuniy xatolarni aniqlash imkonini beradi. Ogʻzaki qayta bayon qilish jarayonida talabalar bir-birlariga savollar berishlari, tushunarsiz qismlarni aniqlashtirishlari va muhim maʼlumotlarni toʻldirishlari mumkin.

Oltinchi bosqich — mustaqil yozish. Ushbu bosqichda talabalar matn mazmunini yozma shaklda qayta bayon qiladilar. Ular matnning asosiy mazmunini saqlash, voqealar yoki fikrlar ketma-ketligini buzmaslik, mos grammatik shakllarni tanlash va bogʻlovchi vositalardan foydalanishga eʼtibor qaratadilar. Oʻqituvchi talabalarning mustaqil ishlashiga imkon yaratishi, zarur hollarda esa tayanch soʻzlar, reja yoki grammatik eslatmalar bilan yordam berishi lozim.

Yettinchi bosqich — tahrirlash va baholash. Talabalar yozgan bayonlarini qayta oʻqib chiqadilar, grammatik va imloviy xatolarni aniqlaydilar, takrorlangan soʻzlarni oʻzgartiradilar hamda fikrlar oʻrtasidagi mantiqiy bogʻlanishni tekshiradilar. Oʻzaro tekshirish va oʻz-oʻzini baholash usullari ushbu bosqichda samarali qoʻllanilishi mumkin. Oʻqituvchi esa mazmunning toʻgʻriligi, matnning izchilligi, leksik-grammatik aniqlik va yozma nutqning umumiy sifatini hisobga olgan holda fikr-mulohaza beradi.

Ushbu bosqichlarning izchil tashkil etilishi bayon yozishni faqat yakuniy yozma topshiriq sifatida emas, balki matnni tushunishdan boshlab, uni tahlil qilish, qayta ifodalash va tahrirlashgacha boʻlgan yaxlit taʼlimiy jarayon sifatida shakllantiradi.

4. Bayon yozishga oʻrgatishda integrativ metod va mashqlardan foydalanish

Integrativ taʼlim samaradorligi koʻp jihatdan tanlangan metod va mashqlarning maqsadga muvofiqligiga bogʻliq. Universitet talabalarining yoshi, til bilish darajasi, kasbiy yoʻnalishi va individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda turli metodlardan foydalanish tavsiya etiladi.

“Read–Discuss–Retell–Write” metodi. Ushbu metod oʻqish, gapirish va yozish koʻnikmalarini ketma-ket birlashtiradi. Talabalar dastlab matnni oʻqiydilar,

keyin uning mazmunini muhokama qiladilar, asosiy fikrlarni ogʻzaki qayta bayon etadilar va yakunda yozma bayon tayyorlaydilar. Mazkur metod matn mazmunini chuqurroq anglash hamda yozma nutqni rejalashtirishga yordam beradi.

“Listen and Summarize” metodi. Ushbu metodda talabalar audioyozuv yoki oʻqituvchi tomonidan oʻqilgan matnni tinglaydilar. Tinglash davomida asosiy maʼlumotlarni qayd etib, keyinchalik matn mazmunini yozma ravishda qayta ifodalaydilar. Bu usul tinglab tushunish, eslab qolish, muhim axborotni saralash va yozma nutq koʻnikmalarini birgalikda rivojlantiradi.

Klaster va aqliy xarita usuli. Matnning asosiy gʻoyasi markazga joylashtirilib, unga bogʻliq fikrlar va muhim maʼlumotlar tarmoqlar shaklida koʻrsatiladi. Ushbu usul talabalar uchun matnning mazmuniy tuzilishini koʻrgazmali shaklda anglash va yozishdan oldin fikrlarni tizimlashtirish imkonini yaratadi.

Juftlikda ishlash va oʻzaro baholash. Talabalar yozgan bayonlarini sheriklari bilan almashadilar va oldindan belgilangan mezonlar asosida tekshiradilar. Masalan, matnning asosiy mazmuni toʻgʻri yoritilganmi, fikrlar izchil joylashtirilganmi, grammatik shakllar toʻgʻri qoʻllanganmi va bogʻlovchi vositalardan foydalanilganmi, degan savollar asosida tahlil amalga oshiriladi. Bunday faoliyat tanqidiy fikrlash, hamkorlik va tahrirlash koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli vositalardan foydalanish. Audio matnlar, elektron lugʻatlar, taʼlim platformalari va onlayn matn muharrirlari integrativ mashgʻulotlarni boyitishi mumkin. Masalan, talabalar audio matnni tinglab, elektron hujjatda asosiy fikrlarni qayd etishlari va yozgan bayonlarini qayta koʻrib chiqishlari mumkin. Bunda raqamli vositalar oʻquv maqsadiga xizmat qilishi, talabaning mustaqil fikrlashi va matn mazmunini tushunishini almashtirib qoʻymasligi kerak.

Mazkur metodlarni uygʻunlashtirish natijasida talabalar matn bilan ishlashning turli usullarini oʻzlashtiradilar va bayon yozishga nisbatan tizimli yondashuvni shakllantiradilar.

5. Integrativ ta'lim asosida bayon yozishga o'rgatish bo'yicha amaliy mashg'ulot namunasi

Metodik yondashuvning amaliy qo'llanishini ko'rsatish maqsadida universitet talabalari uchun "The Role of Technology in Education" mavzusidagi mashg'ulotni tashkil etish mumkin. Mashg'ulotning asosiy maqsadi talabalarni ingliz tilidagi matn mazmunini tushunish, muhim fikrlarni aniqlash va ularni yozma shaklda izchil qayta bayon qilishga o'rgatishdan iborat.

Mashg'ulotning birinchi bosqichida o'qituvchi mavzu bo'yicha savollar beradi: "How does technology help students learn?", "What are the advantages of online learning?" va "Can technology create difficulties for learners?" Talabalar o'z fikrlarini qisqacha ifodalab, mavzuga oid mavjud bilimlarini faollashtiradilar.

Ikkinchi bosqichda talabalar texnologiyaning ta'limdagi o'rni haqida ingliz tilidagi matnni o'qiydilar yoki tinglaydilar. Matnda raqamli resurslarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishi, mustaqil o'rganishga yordam berishi, shu bilan birga, chalgituvchi omillar va internetga bog'liqlik kabi muammolar ham mavjudligi yoritiladi.

Uchinchi bosqichda talabalar matnning asosiy fikrlarini aniqlaydilar va quyidagi tayanch so'zlardan foydalanadilar: *digital resources, online learning, independent study, communication, accessibility, distraction*. So'ngra matnning mazmuniy rejasini tuzadilar. Masalan:

1. The role of technology in modern education.
2. Advantages of digital learning resources.
3. Challenges of using technology.
4. The importance of balanced technology use.

To'rtinchi bosqichda talabalar juftliklarda matn mazmunini og'zaki qayta bayon qiladilar. Bu jarayonda ular reja va tayanch so'zlardan foydalanib, asosiy fikrlarning to'g'ri tushunilganini tekshiradilar.

Beshinchi bosqichda har bir talaba mustaqil ravishda yozma bayon tayyorlaydi. Yozish jarayonida matnning asosiy mazmunini saqlash, fikrlar

o'rtasidagi bog'lanishni ta'minlash va grammatik jihatdan to'g'ri gaplar tuzish talab etiladi.

Yakuniy bosqichda talabalar o'z ishlarini tahrir qiladilar va baholash mezonlari asosida tekshiradilar. O'qituvchi mazmuniy aniqlik, mantiqiy izchillik, leksik boylik, grammatik to'g'rilik hamda yozma nutqning yaxlitligiga e'tibor qaratadi.

Ushbu mashg'ulot namunasi integrativ ta'lim asosida bayon yozishga o'rgatishning amaliy imkoniyatlarini ko'rsatadi. Bunda o'qish yoki tinglash faoliyati mazmunni anglashga, muhokama qilish fikrlarni aniqlashtirishga, yozish esa o'zlashtirilgan axborotni mustaqil ravishda ifodalashga xizmat qiladi.

6. Talabalarning yozma nutq kompetensiyasini baholash mezonlari

Bayon yozishga o'rgatish jarayonida baholash faqat grammatik xatolarni aniqlash bilan cheklanmasligi kerak. Talabaning matn mazmunini qanchalik tushungani, muhim ma'lumotlarni qay darajada saqlagani, fikrlarni izchil tashkil qilgani va til vositalaridan qanday foydalangani ham hisobga olinishi lozim.

Baholashda quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin:

1. **Mazmunning to'g'riligi** — matnning asosiy g'oyasi va muhim ma'lumotlari to'g'ri ifodalanganligi.
2. **Mantiqiy izchillik** — fikrlar va voqealarning tartibli joylashtirilishi, gaplar o'rtasidagi bog'lanish.
3. **Leksik kompetensiya** — mavzuga mos so'z va iboralardan foydalanish, so'zlarni o'rinli tanlash.
4. **Grammatik aniqlik** — grammatik shakllar, gap tuzilishi va zamonlarning to'g'ri qo'llanilishi.
5. **Yozuv va imlo savodxonligi** — imlo, tinish belgilari va yozma nutq me'yorlariga rioya qilinishi.
6. **Mustaqillik** — talabaning tayanch materiallardan oqilona foydalanishi va matn mazmunini mustaqil qayta ifodalashi.

O'qituvchi baholash mezonlarini topshiriqdan oldin talabalarga tushuntirishi maqsadga muvofiq. Bu talabalarga yozma ishning asosiy talablarini anglash va o'z faoliyatini nazorat qilish imkonini beradi. Shuningdek, shakllantiruvchi baholash, individual fikr-mulohaza va o'zaro baholash usullaridan foydalanish yozma nutqdagi kamchiliklarni aniqlash hamda ularni bosqichma-bosqich bartaraf etishga yordam beradi.

Integrativ yondashuvda baholashning muhim jihati — talabaning yakuniy yozma mahsulotini baholash bilan birga, matnni tushunish, rejalashtirish, qayta ifodalash va tahrirlash jarayonidagi faoliyatini ham hisobga olishdir. Shu tariqa baholash ta'lim natijasini aniqlash vositasi bo'lish bilan birga, keyingi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashga ham xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, universitet talabalariga ingliz tilida bayon yozishni integrativ ta'lim asosida o'rgatish zamonaviy chet tilini o'qitish metodikasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv talabalarning o'qish, tinglab tushunish, gapirish va yozish ko'nikmalarini o'zaro uyg'unlashtirish orqali yozma nutq kompetensiyasini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Integrativ ta'lim sharoitida bayon yozish faqat matn mazmunini qayta ifodalash bilan cheklanmay, balki axborotni tushunish, tahlil qilish, saralash, tizimlashtirish va mantiqiy izchillikda bayon etishni ham qamrab oladi.

Tadqiqot mavzusining nazariy-metodik tahlili shuni ko'rsatadiki, bayon yozish jarayonining samaradorligi mashg'ulotlarni maqsadli tashkil etish, matn bilan ishlash bosqichlarini izchil amalga oshirish va talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish bilan chambarchas bog'liq. Xususan, matnni o'qish yoki tinglash, asosiy fikrlarni aniqlash, tayanch so'zlar bilan ishlash, reja tuzish, og'zaki qayta bayon qilish, mustaqil yozish va tahrirlash kabi bosqichlarning o'zaro bog'liqligi ta'lim jarayonining yaxlitligini ta'minlaydi.

Integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda talabalar yangi leksik birliklarni kontekstda o'zlashtirish, grammatik vositalardan to'g'ri

foydalanish, gaplar o'rtasidagi mazmuniy bog'lanishlarni ta'minlash va matnning umumiy tuzilishini saqlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shuningdek, juftlikda ishlash, guruhiiy muhokama, aqliy xarita, tayanch so'zlar asosida yozish, o'zaro baholash va raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish talabalarning darsdagi faolligini oshirish hamda mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Bayon yozishga o'rgatishda o'qituvchining vazifasi faqat topshiriq berish va natijani baholashdan iborat bo'lmasligi lozim. O'qituvchi talabalarga matnni tushunish, mazmuniy reja tuzish, fikrlarni mantiqiy tashkil etish, mos til vositalarini tanlash va yozma ishni tahrirlash jarayonlarida metodik ko'mak ko'rsatishi zarur. Bunda shakllantiruvchi baholash va individual fikr-mulohazalardan foydalanish talabalarning mavjud kamchiliklarini aniqlash va yozma nutqini izchil takomillashtirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, integrativ ta'limning samarali amalga oshirilishi o'quv materiallarining talabalarning til bilish darajasiga mosligiga, topshiriqlarning mazmunan izchil tuzilishiga, o'qituvchining metodik tayyorgarligiga va ta'lim resurslarining maqsadga muvofiq tanlanishiga bog'liq. Shu sababli mashg'ulotlarda autentik matnlar, audio materiallar, elektron lug'atlar va interfaol topshiriqlardan foydalanish, shuningdek, talabalarning yozma ishlarini aniq mezonlar asosida baholash tavsiya etiladi.

Kelgusida universitet talabalariga ingliz tilida bayon yozishni integrativ ta'lim asosida o'rgatish metodikasini yanada takomillashtirish maqsadida tajriba-sinov ishlarini tashkil etish, turli metodlarning samaradorligini qiyosiy o'rganish hamda talabalarning yozma nutq kompetensiyasidagi o'zgarishlarni mezonlar asosida baholash muhimdir. Bunday tadqiqotlar integrativ yondashuvning amaliy imkoniyatlarini aniqlash va ingliz tilini o'qitish jarayoniga ilmiy asoslangan metodik tavsiyalarni tatbiq etishga yordam beradi.

Umuman olganda, integrativ ta'lim asosida bayon yozishga o'rgatish talabalarning til ko'nikmalarini o'zaro bog'liq holda rivojlantirish, yozma nutq sifatini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashni shakllantirish hamda ingliz tilida

samarali kommunikatsiya qilish kompetensiyasini takomillashtirish uchun muhim metodik imkoniyat yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. 4th ed. Harlow: Pearson Longman, 2007.
2. Brown, H. D., Abeywickrama, P. *Language Assessment: Principles and Classroom Practices*. 3rd ed. Pearson Education, 2019.
3. Hyland, K. *Second Language Writing*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
4. Hedge, T. *Writing*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
5. Nation, I. S. P. *Teaching ESL/EFL Reading and Writing*. New York: Routledge, 2009.